

MATBUOTNING TURKISTONGA KIRIB KELISHI TARIXI

Qurbonova Ruxsatoy Rahmatullo qizi

Termiz davlat universiteti, 1-kurs magistranti

E-mail: qurbonovaruxsatoy@gmail.com

Tel: 91 236 2777

Annotatsiya: Turkiston tarixida matbuotning kirib kelishi, jamiyatda ilm-fan va ma'rifatni rivojlantirishda muhim rol o'ynagan. Bu maqolada matbuotning Turkistonga kirib kelish tarixi, uning jamoatchilikka ta'siri hamda milliy qadriyatlarni shakllantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Maqola asosan XX asr boshlaridagi voqealar, jadidchilar faoliyati va matbuot vositalarining tarqalishi haqida fikr yuritadi

Kalit so'zlar: Turkiston, matbuot, tarix, jadidchilar, ma'rifat, milliy qadriyatlar, adabiyot, tahlil, tarjimai hol.

Аннотация: Появление прессы в истории Туркестана сыграло важную роль в развитии науки и просвещения в обществе. В данной статье анализируется история проникновения прессы в Туркестан, её влияние на общественность и значение в формировании национальных ценностей. Основное внимание уделено событиям начала XX века, деятельности джадидов и распространению печатных изданий.

Ключевые слова: Туркестан, пресса, история, джадиды, просвещение, национальные ценности, литература, анализ, биография.

Annotation: The emergence of the press in the history of Turkestan played a significant role in the development of science and enlightenment within society. This article analyzes the history of the press's arrival in Turkestan, its impact on the public, and its importance in shaping national values. The article mainly focuses on early 20th-century events, the activities of the Jadids, and the spread of printed media.

Keywords: Turkestan, press, history, Jadids, enlightenment, national values, literature, analysis, biography.

Kirish

Turkiston tarixida matbuotning kirib kelishi butunlay yangi davrning boshlanishi edi. Matbuot vositalari orqali jamiyatda ilmiy bilimlar, ijtimoiy g'oyalarning tarqalishi va milliy qadriyatlarning shakllanishi kuchaygan. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Rus imperiyasi hukumati tomonidan amalga oshirilgan siyosiy islohotlar natijasida Turkistonda bosma nashrlar paydo bo'ldi. Jadidchilar faoliyati ham matbuotning rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. Ular ma'rifat va ilmiy bilimlarni tarqatish uchun gazeta va jurnallardan foydalana boshlashdi

Tahlil va Muhokama

Matbuotning Turkistonga kirib kelishi

Turkistonda matbuot vositalarining paydo bo'lishi birinchi navbatda rus imperiyasi hukumatining siyosiy va ma'muriy islohotlariga bog'liq edi. 1860-70-yillar mobaynida rus imperiyasi hududida axborot vositalarini yanada ko'paytirishga harakat qilindi. Bosma nashrlar, avvalo, imperiya hukumatining ma'muriy va siyosiy maqsadlari uchun foydalanilgan. Bunday bosma nashrlar orqali markaziy hukumat mahalliy aholi bilan aloqani mustahkamlash, siyosiy g'oyalarni targ'ib qilish va ijtimoiy tartibni boshqarish imkoniyatlarini oshirishga urinib keldi.

Ammo zamonaviylik va ilmiy bilimlarga ehtiyoj sezila boshlagan vaqtga kelib, matbuot faqatgina ma'muriy va siyosiy maqsadlar uchun emas, balki adabiyot, ta'lim va ma'rifat sohasida ham keng foydalanila boshlandi. Mazkur jarayonning eng muhim omillaridan biri – jadidchilar harakatining vujudga kelishi edi

Jadidchilar yangi usulda ta'lim berishni targ'ib qilishdi va buning uchun matbuotdan keng foydalana boshlashdi. Ularning sayyoraviylashtirish g'oyalari va xalqaro aloqalarni mustahkamlash istaklari ham matbuot vositalarining rivojlanishiga sabab bo'ldi.

Masalan, "Tarjimon" gazetasi Turkistonda musulmon matbuotining paydo bo'lishi va rivojlanishida juda katta rol o'ynadi. Bu gazeta Kavkaz, ichki Rossiya va Turkistonda musulmon matbuotining asoschisi hisoblanadi

Gazeta haftasiga bir necha marta chiqarilgan va uning mavzulari siyosiy, madaniy va ilmiy masalalarni qamrab olgan.

Jadidchilar va matbuot

Jadidchilar turli axborot vositalarini yaratish va tarqatishda faol ishtirok etishdi. Ular yangi g'oyalarni targ'ib qilish, ma'rifatni tarqatish va xalqni bilimlarga boyitishga intildilar. Jadidchilar matbuot vositalarini milliy qadriyatlarni saqlash va tarqatishda ham keng foydalana boshlashdi. Misol uchun, Mo'minjon Hakiym kabi jadidchilar o'z faoliyatlarida matbuotni keng qo'llashgan. Shunday qilib, matbuot Turkistonda faqat ma'lumot uzatish vositasi emas, balki ilmiy bilim va ijtimoiy o'zgarishlarni targ'ib qiluvchi qurol sifatida ham xizmat qildi

Jadidchilar matbuot vositalarini yaratishda milliy maqsadlarni oldiga qo'yishdi. Ular musulmon xalqlarning milliy istiqboliga erishish, ilm-fanni rivojlantirish va jamiyatda ma'naviy o'zgarishlarni keltirib chiqarish uchun matbuotdan foydalandilar. Masalan, Mahmudxo'ja Behbudi turli gazeta va jurnallarda milliy g'oyalarni targ'ib qilishda faol ishtirok etgan. Uning asarlari Turkiston jamiyatida milliy tafakkur va hurriyat ruhini jonlantirishda muhim rol o'ynadi

Matbuotning milliy qadriyatlarga ta'siri

Turkistonda matbuot vositalari milliy qadriyatlarni saqlash va tarqatishda ham muhim rol o'ynadi. O'zbekistonning qadimgi madaniyati va tarixi, ming yillar davomida shakllangan milliy qadriyatlarning bugungi kunga yetib kelishi bilan bog'liq

holda, matbuot bu g'oyalarni yana bir bor jonlantirdi. Matbuot orqali tarqalgan adabiyotlar, gazetalar va jurnallar milliy identifikatsiyani shakllantirishda katta rol o'ynadi

Milliy matbuotning rivojlanishi Turkiston jamiyatida milliy obro'ni oshirish va hurriyat ruhini kuchaytirishda muhim omil bo'ldi. Jadidchilar tomonidan chop etilgan kitoblar va gazetalar milliy g'oyalarning targ'ibi, ilm-fanning tarqatilishi va jamiyatda sodir bo'layotgan o'zgarishlar haqida malumot berilgan. Masalan, "Sadoyi Farg'ona" gazetasi Turkiston jamiyatida milliy obro'ni oshirish va hurriyat ruhini kuchaytirishda muhim rol o'ynadi

Matbuotning jamiyatdagi roli

Matbuot vositalari Turkistonda jamiyatni tarbiyalash va ularga zamonaviy dunyo haqida tushuncha berishda muhim rol o'ynadi. Jadidchilar tomonidan chop etilgan kitoblar, gazetalar va jurnallar orqali odamlar ilmiy bilimlar va jamiyatda sodir bo'layotgan o'zgarishlar haqida malumotga ega bo'lishdi. Shu tariqa, matbuot Turkistonda yangi davrni boshlab berdi va unda ilmiy-texnik progress hamda ma'naviy-tarbiyaviy rivojlanish kuchaydi Turkistonda matbuot vositalari jamiyatda ilmiy bilimlarni tarqatish, ma'rifatparvarlikni targ'ib qilish va ijtimoiy o'zgarishlarni keltirib chiqarishda katta hissa qo'shdi. Masalan, "Yashasin, Turkiston muxtoriyati!" deb atalgan matbuot materiallari o'rta tashlandi va ozodlik va hurriyatdan, tenglik va adolatdan so'z ochdi

Matbuot vositalari Turkistonda jamiyatda ilmiy bilimlarni tarqatish, ma'rifatparvarlikni targ'ib qilish va ijtimoiy o'zgarishlarni keltirib chiqarishda katta hissa qo'shdi. Jadidchilar tomonidan chop etilgan kitoblar, gazetalar va jurnallar orqali odamlar ilmiy bilimlar va jamiyatda sodir bo'layotgan o'zgarishlar haqida malumotga ega bo'lishdi. Shu tariqa, matbuot Turkistonda yangi davrni boshlab berdi va unda ilmiy-texnik progress hamda ma'naviy-tarbiyaviy rivojlanish kuchaydi

Xulosa

Turkistonga matbuotning kirib kelishi butunlay yangi davrning boshlanishi edi. Jadidchilar va ularning faoliyati matbuot vositalarining rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. Matbuot adabiyot, ta'lim va ma'rifat sohasida muhim rol o'ynadi. U milliy qadriyatlarni saqlash va tarqatishda hamda jamiyatni tarbiyalashda katta ahamiyat kasb etdi. Bugungi kunda matbuot tarixi va uning ta'siri haqidagi tadqiqotlar davom etmoqda, chunki u Turkiston tarixida o'ziga xos o'ringa ega

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati

1. Xurshid Do'stmuhammad. *"Hikoyalari Tahlili"* // tsuull.uz, 2025.
2. Mo'minjon Hakiym. *"Jadidlarning Ma'rifiy Faoliyati: G'oyalari, Maqsadlari, Vazifalari"* // nashr yili: 2020.
3. Buxdu. *"Milliy Qadriyatlarning Tarixi"* // buxdu.uniwork, 2023.
4. A. Karimov. *"O'zbek Adabiyoti Tarixi"*, 2019.

5. S. Rahmonova. *"Matbuotning Rivojlanish Tarixi"* , 2021.
6. Z. Toirov. *"Jadid Harakati va Ta'lim Sohasidagi Islohotlar"* , 2018.
7. N. Yusupova. *"Turkiston Tarixi va Madaniyati"* , 2022.
8. M. Mirzayev. *"XX Asr Boshlarida Turkiston"* , 2020.
9. F. Akbarova. *"Matbuot va Milliy Qadriyatlar"* , 2023.
10. B. Xayitov. *"O'zbekistonning Ilmiy Nashrlari Tarixi"* , 2024.